

Попович Антоніна Олександрівна вихователь
Херсонського ясла-садка № 12 Херсонської міської ради (м. Херсон),
Попович Ігор Степанович доктор психологічних наук, доцент, доцент
кафедри загальної та соціальної психології
Херсонського державного університету (м. Херсон)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЕКОЛОГО-РОЗВИВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В умовах сучасного світу і, зокрема, в контексті погіршення стану довкілля, актуальності набуває концепція екологічного виховання, в якій особливі надії покладаються на освіту. В даний час як ніколи гостро стоїть питання екологічного виховання дітей дошкільного віку. Адже саме на етапі дошкільного дитинства формується початкове сприймання навколишнього світу: дитина отримує емоційні враження про природу, накопичує уявлення про різні форми життя через притаманні їй вікові особливості, до яких відноситься вразливість та емоційна чуйність. Саме через розвиток здатності до емпатії, розуміння взаємин, очікувань, сподівань, почуттів, психічних станів іншої особи формується співпереживання та співчуття [3; 4]. Вони допомагають, на думку В. О. Сухомлинського, увійти дитині «в життя іншої істоти з середини», відчутти чужий біль, як свій власний, ввести малюка в навколишній світ природи так, щоб він кожен день відкривав щось нове для себе, щоб ріс дослідником, щоб кожен крок був подорожжю до витоків чудес у природі, облагороджував серце і загартовував волю [5]. З огляду на висвітлені міркування, очевидно є теоретична і практична актуальність запропонованої теми дослідження.

Два останні десятиріччя – це час становлення екологічного освітнянського простору. Це період виникнення нових понять: «екологічна свідомість», «екологічне мислення», «екологічна культура», «неперервна екологічна освіта», «екологічна компетенція», «екологічне виховання

дошкільнят» тощо. Науковці працюють над технологіями навчання та виховання, триває пошук ефективних методів екологічної освіти, розробка розвивальних і навчальних програм, наочних посібників [1; 2; 6]. Психолого-педагогічні особливості формування екологічної компетенції дітей дошкільного віку є затребуваною сьогодні проблемою.

Теоретичне аналізування психолого-педагогічних особливостей екологічного виховання дітей дошкільного віку приводить нас до проблеми формування екологічної компетенції дітей дошкільного віку [2; 6]. Екологічну компетенцію вбачаємо у формуванні в дошкільнят любові й дбайливого ставлення до природи. Екологічна компетенція є системним сенсо-ціннісним утворенням, що консолідує низку чинників: формування позитивного емоційного сприймання природного довкілля, набуття знань та уявлень про живу і неживу природу; раціональну організацію практичної діяльності та ін.

Вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії та форм роботи педагогів з вихованцями.

Реалізація особистісно-орієнтованої технології навчання та виховання має на меті створення необхідних умов для розвитку дитини, простору, у якому дитина живе, активно діє, спілкується, отримує знання, розвиває свої уміння та навички, проявляє свої емоції та почуття, усвідомлює себе частинкою природи [2].

Вважаємо, що формування екологічної компетенції можливе тільки в природному довкіллі. Неможливо сформувати екологічну компетенцію дистанційно, заочно. Для успішного її формування необхідно спочатку створити еколого-розвивальний простір, який стане сприятливим підґрунтям для екологічного виховання. Створюється такий простір в межах закладу дошкільної освіти і вважається розвивальним за умови, якщо він сприяє становленню у дітей цілісного сприйняття природного довкілля, формуванню інтересу до нього; оволодінню елементарними уявленнями про явища та об'єкти природи, взаємозв'язки між ними; розвитку у дітей емоційно-

ціннісного ставлення до природи; формуванню навичок екологічно доцільної поведінки.

Ефективність екологічної компетенції дитини великою мірою залежить саме від середовища, в якому відбувається її життєва діяльність. Еколого-розвивальний простір має такі важливі складові, як єдність природного, предметного, соціального та світу внутрішнього «Я» вихованця [6]. Формування «Я» у дітей дошкільного віку вимагає від вихователя закладу дошкільної освіти здатності організувати цей процес в гармонії та екологічно доцільній, неконфліктній поведінці.

З досвіду роботи, ефективними засобами у створенні еколого-розвивального простору вважаємо: куточок природи, город, квітник, екологічну стежину, ділянку дотику, дослідницьку ділянку, альпійську гірку, штучне озеро, природничу лабораторію, зимовий сад, екологічні стенди, екологічні лепбуки та ін.

Безумовно, ключову роль у створенні еколого-розвивального простору для дітей дошкільного віку, відіграє вихователь. Успішна реалізація програмових вимог на заняттях у різних вікових групах залежить від підготовки вихователя до заняття, наявності необхідного матеріалу та обладнання. Наприклад, при цілеспрямованому спостереженні за рослинами доцільно створити такі умови, щоб діти могли розгледіти рослини, торкнутись, понюхати, тобто ознайомитися ближче. Ефективна цілеспрямована робота вихователя сприяє формуванню екологічної компетенції у дітей, дозволяє сформувати екологічне мислення і екологічне світосприймання.

Пізнання природи активізує мислительну діяльність, сприяє розвитку творчості, самостійності, розширює та поглиблює уявлення дітей про природне довкілля. Розмірковуючи, діти відкривають для себе багато дивовижного у звичайному повсякденному житті. Учити дітей спостерігати природу, бережливо і турботливо ставитися до природних об'єктів,

правильно поводитися у природному довкіллі, любити природу заради неї самої – відповідальна справа і водночас цікавий, захопливий процес.

Теоретичне аналізування психолого-педагогічної літератури дозволило окреслити деякі змістові особливості створення еколого-розвивального простору, формування екологічної компетенції у дітей дошкільного віку і зробити наступні висновки.

Здійснено теоретичне аналізування проблеми формування екологічної компетенції у дітей дошкільного віку. Обґрунтовано, що основу формування в дошкільнят любові й дбайливого ставлення до природи становить взаємозв'язок низки чинників: виховання емоційно-позитивного сприймання природного довкілля, набуття знань та уявлень про живу і неживу природу; організація практичної діяльності та ін. Зазначено, що вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії та форм роботи педагогів з вихованцями. Розглянуто еколого-розвивальний простір як необхідну умову формування екологічної компетенції. Показано, що ефективність екологічної компетенції дитини великою мірою залежить від оточення, в якому відбувається її життєва діяльність. Розглянуто еколого-розвивальний простір і визначено як єдність природного, предметного, соціального та світу внутрішнього «Я» вихованця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції : навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / С. Б. Кузікова. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2015. – 384 с.
2. Плохій З. П. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи) / З. П. Плохій // Дошкільне виховання. – 2010. – № 7. – С. 6–10.
3. Попович І. С. Проблема соціально-психологічних очікувань в науковій теорії та практиці / І. С. Попович // Практична психологія та соціальна робота. – К., 2005. – № 5. – С. 8–13.

4. Попович І. С. Типологічні особливості очікувань / І. С. Попович // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія : психологічні науки : зб. наук. праць ХДУ / За ред. О. Є. Блинової. – Херсон : ВД «Гельветика», 2014. – Вип. 1. – Т. II. – С. 64–70.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – 2 вид. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа. – 1988. – 272 с.
6. Яришева Н. Ф. Екологічне виховання дошкільників: монографія / Н. Ф. Яришева. – К. : Грамота, 2001. – 240 с.